

prof. dr hab. Renata Przybylska
Katedra Historii Języka i Dialektologii
Wydział Polonistyki
Uniwersytet Jagielloński

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dra hab. Adama Dobaczewskiego sporządzona na zamówienie Dziekana Wydziału Filologicznego UMK dra hab. Przemysława Nehringa, prof. UMK w postępowaniu o nadanie tytułu profesora drowi hab. Adamowi Dobaczewskiemu

Dr hab. Adam Dobaczewski jest absolwentem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, na którym w 1988 r. uzyskał stopień magistra filologii polskiej, pisząc pracę pod kierunkiem prof. Macieja Grochowskiego. W ten sposób wszedł w krąg badaczy należących do warszawsko-toruńskiej szkoły semantycznej, działającej w orbicie teoretycznych koncepcji opisu języka prof. Andrzeja Bogusławskiego. W latach 1990-2008 pracował w Zakładzie Języka Polskiego w WSP w Olsztynie, a od 2008 r. do dziś pozostaje pracownikiem Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1996 r. obronił pracę doktorską pod tytułem „Cechy składniowe i semantyczne leksemów dopowiedzeniowych – wykładników relacji potwierdzania”, również przygotowaną pod kierunkiem prof. dra hab. Macieja Grochowskiego. Habilitował się w 2003 r. na podstawie monografii „Zjawiska percepcji wzrokowej. Studium semantyczne”.

Ocena działalności naukowej i organizacyjnej

W podlegającym niniejszej ocenie okresie po habilitacji dr hab. Adam Dobaczewski ogłosił 7 artykułów w wysoko punktowanych czasopismach: Polonica, Poradnik Językowy, Prace Filologiczne, kolejnych 8 artykułów ukazało się w tomach zbiorowych (m.in. artykuły w tomach wydanych w Niemczech i w Macedonii) i co najważniejsze wydał monografię „Powtórzenie jako zjawisko tekstowe i systemowe. Repetycje, reduplikacje i quasi-tautologie w języku polskim” Toruń 2018, 284 s. i współautorski (z Piotrem Sobotką i Sebastianem Żurowskim) „Słownik reduplikacji i powtórzeń

polskich (od zleksykalizowanych reduplikacji do regularnych układów repetycyjnych)” Toruń 2018’, 295 s.

Dr hab. Adam Dobaczewski przejawia też dużą aktywność jako uczestnik wielu konferencji naukowych, krajowych i zagranicznych (w okresie po habilitacji było ich 13, w tym m.in. w Tybindze, w Pradze, w Skopju).

Dr hab. Adam Dobaczewski ma też doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi – w latach 2014-2018 był kierownikiem zespołu realizującego grant NPRH poświęcony przygotowaniu wspomnianego tu już wcześniej słownika reduplikacji i powtórzeń polskich. Jako wykonawca w granie „Sensualność w kulturze polskiej” realizowanym w Instytucie Badań Literackich PAN w latach 2010-2012 opracował kilka haseł z zakresu percepcji wzrokowej i zjawisk świetlnych. Wniósł też swój wkład w działalność Narodowego Centrum Nauki, w którym w latach 2014-2017 pięciokrotnie został powołany jako ekspert do oceny wniosków konkursowych.

O pozycji naukowej Kandydata świadczy też jego udział jako redaktora naukowego w opracowaniu jednego z tomów Prac Filologicznych i tomu zbiorowego obejmującego studia nad współczesną polszczyzną. Od 2004 roku jest członkiem rady naukowej czasopisma *Prace Językoznawcze* wydawanego na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Wielokrotnie był recenzentem wydawniczym monografii naukowych, w tym jednej rozprawy habilitacyjnej oraz recenzentem w znaczących polskich czasopismach naukowych, m.in. w *Polonicach*, *Poradniku Językowym*, *Linguisticach Copernicanach*.

Z życiorysu Kandydata wynika, że nie uchylał się od sprawowania odpowiedzialnych i czasochłonnych funkcji organizacyjnych, m.in. w latach 1996-99 był zastępcą dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UMK w Toruniu, a obecnie od 2015 jest jego dyrektorem. Był kierownikiem Zakładu Historii Języka Polskiego, od 2011 r. jest kierownikiem studiów doktoranckich w zakresie językoznawstwa. Wniósł więc i nadal wnosi poważny wkład w organizację nauki i dydaktyki uniwersyteckiej, a powierzanie Mu tak wielu ważnych funkcji świadczy jak najlepiej nie tylko o jego pozycji naukowej i autorytecie w najbliższym środowisku uniwersyteckim, lecz także o Jego walorach charakterologicznych.

Działalność naukową i organizacyjną Kandydata oceniam zatem wysoko, wykracza ona dalece poza przeciętne standardy, ma zasięg międzynarodowy, wskazuje na stałą aktywność i szczególnie cenną zdolność budowania zespołów badawczych oraz nawiązywania współpracy z innymi ośrodkami naukowymi.

Słabiej w mojej ocenie wypada działalność Kandydata na niwie popularyzacji nauki, jedynym bowiem wskazaniem na ten typ aktywności w dokumentacji kandydata jest autorstwo haseł w granicy poświęconym sensualności w kulturze polskiej.

Ocena działalności dydaktycznej

Na wysoką ocenę zasługuje również działalność dydaktyczna dra hab. Adama Dobaczewskiego. Pod jego kierunkiem bowiem powstały już cztery prace doktorskie, obronione z sukcesem: Marioli Wołk, Sebastiana Żurowskiego, Anny Bulińskiej i Agnieszki Cejmer. Otwarte są aktualnie dwa przewody doktorskie. Widać, że dr hab. Adam Dobaczewski doskonale wprowadza w badania naukowe młodych adeptów językoznawstwa, zapewniając tak ważną w nauce pokoleniową ciągłość. Dodać należy, że dwoje doktorów wypromowanych przez dra hab. Adama Dobaczewskiego kontynuuje karierę naukową znajdując zatrudnienie w placówkach naukowych: jedna osoba na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, druga na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Fakt ten dobitnie świadczy o poważnym wkładzie kandydata w kształcenie młodej kadry naukowej i budowanie przyszłości językoznawstwa jako nauki.

Jako dydaktyk uniwersytecki dr hab. Adam Dobaczewski prowadził i prowadzi wiele zajęć z zakresu językoznawstwa, m.in. wykłady z teorii języka, nauki o komunikacji, wstępu do językoznawstwa, językoznawstwa ogólnego. Dowodzi to Jego rozległych horyzontów naukowych i doskonałych umiejętności dydaktycznych. Odbywał też wykłady gościnne w Instytucie Podstaw Informatyki PAN i za granicą: w Moguncji, Oldenburgu, Pradze, jest zatem badaczem dostrzeganym i docenianym poza swym najbliższym środowiskiem. .

Kandydat był też recenzentem aż dziewięciu rozpraw doktorskich. Wszystko to świadczy o bardzo poważnym i zasługującym na wysoką ocenę wkładzie Kandydata w rozwój polskiego językoznawstwa.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Monografia „Powtórzenie jako zjawisko tekstowe i systemowe. Repetycje, reduplikacje i quasi-tautologie w języku polskim” Toruń 2018 jest zwieńczeniem kilku lat badań nad pozornie marginalnym zjawiskiem, jakim są obserwowane w tekstach różnorakie powtórzenia elementów leksykalnych czy dokładniej pewnych ciągów graficznych. Stosując bardzo konsekwentnie metodologię analizy semantyczno-składniowej i prozodycznej języka w duchu szkoły warszawsko-toruńskiej Autor zaproponował w rezultacie bardzo wnikliwych studiów cząstkowych, dotyczących wielu okazów badanego zjawiska, własną klasyfikację obserwowanego fenomenu. Wyróżnił – wprowadzając momentami szerokie tło porównawcze języków obcych. m.in. rosyjskiego, włoskiego i innych – przede wszystkim repetycje występujące w różnych językach etnicznych, stanowiące prawdopodobnie rodzaj pewnych językowych uniwersaliów od zjawisk osobliwych dla danego języka, w tym przypadku języka polskiego. Wśród tych ostatnich wskazał dające się wyróżnić wielosegmentowe jednostki leksykalne z reduplikowanymi ciągami graficznymi i różne od nich tzw. jednostki operacyjne języka. Uwagę autora przykuwają właśnie te ostatnie, dotychczas bowiem albo ich nie dostrzegano, albo proponowano opisy nieadekwatne lub niespójne względem charakterystyk innych jednostek języka czy względem przyjętego modelu gramatyki. Interesujące jest to, jak duży udział w konstytuowaniu jednostek operacyjnych języka mają przyimki. Wokół nich bowiem budowana jest największa liczba jednostek operacyjnych.

Omawiane dzieło ma bardzo logiczną, przemyślaną kompozycję. Po Wstępie w rozdziale I Autor precyzuje przedmiot i założenia teoretyczne opisu, Jak się dowiadujemy z obszaru badań zostają wyłączone multiplikacje wyrażeń o charakterze ikonicznym, głównie onomatopeje typu *hau-hau*, *ajajaj*, następnie reduplikacje „dziecięce” typu *pucu-pucu* oraz reduplikacje rymowane, zwane też z angielska „echo-words”. Powody odrzucenia tych zjawisk językowych są przekonująco wyjaśnione. W rozdziale drugim mamy próbę uporządkowania tekstowych zjawisk repetycyjnych, zwieńczoną propozycją klasyfikacji powtórzeń wewnątrzfrasowych. Z tej propozycji wynikają dwa następne rozdziały teoretyczno-materiałowe: rozdział trzeci oświęcony prostym repetycjom dokładnym (szeregom repetycyjnym) i rozdział czwarty dotyczący

repetycji złożonych i niedokładnych. Pracę zamyka część zatytułowana Zakończenie, uzupełnieniem jest indeks opisanych w niej powtórzeń i indeks podstawowych terminów. Na uznanie zasługuje język wywodów, który jest ścisły, ale zarazem zrozumiały. Autor ma umiejętność jasnego wykładania rzeczy ze swej natury trudnych i zawiłych. Czasem tylko czyni zbyt daleko idące założenie, że oto wszyscy czytelnicy przyswoili sobie już i zrozumieli procedury badawcze stosowane w szkole warszawskotoruńskiej. Tymczasem recepcja propozycji tej szkoły wydaje się ograniczona do bardzo wąskiego kręgu badaczy.

Wypracowane przez dra hab. Adama Dobaczewskiego teoretyczne założenia opisu materiału repetycyjnego posłużyły następnie do zespołowego opracowania wspomnianego wyżej słownika repetycji. Słownik jest dziełem absolutnie nowatorskim, nie mającym precedensu w dotychczasowych opracowaniach leksykograficznych. Zawiera materiał repetycyjny wydobyty z Narodowego Korpusu Języka Polskiego i zinterpretowany przez autorów zgodnie z przyjętą teorią. Podzielony jest na trzy części: pierwsza rejestruje jednostki leksykalne języka – zleksykalizowane ciągi wielosegmentowe zawierające zreduplikowane kształty graficzne, np. *chcąc nie chcąc*; druga część obejmuje jednostki języka innego rodzaju – tzw. jednostki operacyjne, np. *co N, to N* z przypisanym przykładowym rezultatem operacji np. *Co fachowiec, to fachowiec*; trzecia część natomiast przynosi opis regularnych, przewidywalnych na mocy reguł składniowo-syntaktycznych języka konstrukcji zawierających jakies powtórzenie, np. *dzień za dniem (mijał), pacjent przy pacjencie (siedział)*.

Każde hasło zawiera: kształt graficzny, pod którym opisywana jest dana jednostka (zleksykalizowana lub operacja repetycyjna), informację co do statusu gramatycznego, następnie eksplikację semantyczną (objaśnienie znaczenia), informację pragmatyczną, informację bibliograficzną wskazującą, w których słownikach dane zjawisko zostało w jakikolwiek sposób dostrzeżone, ewentualny dodatkowy komentarz

Zasługą dr hab. Adama Dobaczewskiego jest wykrycie wielu jednostek leksykalnych i operacyjnych języka i zaproponowanie dla nich – co jest krokiem prekursorskim – spójnego metodologicznie opisu leksykograficznego.

W sylwetce naukowej dra hab. Adama Dobaczewskiego na uznanie zasługuje konsekwencja w eksplorowaniu raz określonego pola badawczego, wierność przyjętej

metodologii, logicznie wynikający z prowadzonych badań sukcesywnie pomnażany dorobek publikacyjny. Nie ma w nim artykułów przypadkowych, doraźnie podejmowanych wątków i tematów. Badacz trzyma się wytyczonej ścieżki badawczej i konsekwentnie czyni na niej postępy. Z drugiej strony cenne byłoby w pewnym stopniu wyjście poza te raz wytyczone ramy badawcze i podjęcie być może tematów zupełnie świeżych, niekoniecznie zamykających się w wyznawanej dotąd metodologii.

Wśród przedstawionych do oceny prac pomniejszych czyli artykułów zwraca uwagę tekst pod tytułem „Polska szkoła semantyczna a założenia strukturalizmu”, w którym Autor przedstawia w skondensowanej formie, czym jest szkoła semantyczna związana głównie z nazwiskami Andrzeja Bogusławskiego i Anna Wierzbickiej, jakie są jej założenia teoretyczne i główne cele oraz osiągnięcia. Udatnie dowodzi też ciągłej aktualności strukturalizmu jako metodologii językoznawczej. Pozostałe artykuły krążą głównie wokół tematyki podjętej w omówionej tu wyżej monografii. W kolejnym innym tekście Autor wraca do problemu dopowiedzeń, którym swego czasu poświęcił swoją rozprawę doktorską. Referuje swój obecny punkt widzenia na ten problem, zdając sprawę z tego, jak i dlaczego ewoluowało Jego podejście do wspomnianego zagadnienia. Polemizuje ze swoimi dawniejszymi poglądami i dyskutuje z ujęciami innych badaczy (głównie Jadwigi Wajszczuk, przedstawionym w całości ogółowi niestety niedostępnym dziele „O metatekście” z 2005 r.), po raz kolejny dowodząc umiejętności budowania logicznego spójnego wywodu, dobierania argumentów i ich ewentualnego zbijania, przekonująco broni np. istnienia samodzielnego *no*. Podsumowując, artykuły dra hab. Adama Dobaczewskiego dowodzą, że Autor posiadał umiejętność prowadzenia rzetelnej, racjonalnej i logicznej dyskusji naukowej, że staje się głównym reprezentantem wspomnianej szkoły semantycznej w młodszym pokoleniu badaczy, że stopniowo uwalnia się od zależności od dotychczasowych autorytetów, szukając pełnej naukowej samodzielności.

Konkluzja

W świetle przedstawionej wyżej oceny dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dra hab. Adama Dobaczewskiego jednoznacznie stwierdzam, że spełnia on wymogi ustawowe stawiane kandydatom do tytułu profesora, w szczególności, zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych I tytule

naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789): - posiada osiągnięcia naukowe znacznie przekraczające wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym; - posiada doświadczenie w kierowaniu zespołem badawczym, realizującym projekt finansowany w drodze konkursów krajowych grant (NPRH w latach 2014-2018); - był promotorem w czterech zakończonych nadaniem stopnia przewodach doktorskich; - aktualnie jest promotorem w dwóch otwartych przewodach doktorskich; - dziewięciokrotnie był recenzentem w przewodach doktorskich. W związku z tym z pełnym przekonaniem formułuję wniosek o nadanie panu drowi hab. Adamowi Dobaczewskiemu tytułu profesora nauk humanistycznych.

Kraków, 21 grudnia 2018 r.